

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	ART A EUROPA DELS SEGLES IV AL X
Codi	100562
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	Curs 2013-2014 2n quadrimestre
Horari	Dimarts i dijous 10:00 - 11:30 (grup 1) 11:30 - 13:00 (grup 2)
Lloc on s'imparteix	Facultat de Lletres, Edifici B
Llengües	Català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Anna Orriols Alsina
Departament	Art i Musicologia
Universitat/Institució	UAB
Despatx	B7b-137
Telèfon (*)	
e-mail	només s'utilitzarà el correu electrònic si s'ha acordat prèviament i en circumstàncies especials; altrament, no es llegiran ni respondran correus electrònics
Horari d'atenció	Dimarts i dijous de 13:00 a 14:00

2. Equip docent

Nom professor/a	Anna Orriols Alsina
Departament	
Despatx	
Telèfon (*)	
e-mail	

3.- Prerequisits

Coneixements suficients d'anglès i francès (i per anar bé també d'italià) que permetin llegir textos en aquests idiomes per tal de poder accedir a bibliografia i/o recursos rellevants.

És absolutament indispensable que tant l'expressió oral com l'escrita siguin correctes en el contingut i en la forma, tal i com ha de ser exigible a qui hagi superat uns estudis de batxillerat i aspiri a un títol universitari, i sigui quina sigui la llengua utilitzada.

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

Contextualització:

Aquesta assignatura forma part de la matèria *Historia General de l'Art Medieval*, de 24 ECTS, que es compona de quatre assignatures obligatòries: una al segon curs (*Art a Europa dels segles IV al X*) i tres al tercer curs (*Art Bizantí*, *Art Romànic* i *Art Gòtic*). L'assignatura, per tant, constitueix també una introducció a l'Art Medieval.

Molt menys conegut que l'art bizantí, el romànic i el gòtic, i sovint malinterpretat i menystingut, l'art que es desenvolupa en els territoris europeus durant aquesta època és en bona mesura el resultat d'una interpretació cristiana del llegat clàssic o, si es vol, de la transformació del món pagà a finals de l'Antiguitat. En els convulsos set segles que es prenen en consideració, es va gestar un art divers –si bé amb fórmules comuns– en el qual s'establiren els fonaments, tant tipològics com iconogràfics, de la cultura artística europea posterior.

Objectius:

- 1- Proporcionar a l'estudiant una visió general d'aquest període artístic en paral·lel al coneixement específic de les seves diverses manifestacions dins d'un territori complex i canviant, a cavall entre l'antiguitat clàssica i els segles del romànic. Això ha de permetre assimilar el perfil i les especificitats de l'art d'aquesta època per tal de poder identificar i valorar les obres que en van sorgir.
- 2- Aconseguir que l'estudiant compregui i conegui les fonamentals interrelacions entre art i context històric, religiós, social, econòmic, polític i cultural, així com de les diverses funcions i lectures de l'obra d'art.
- 3- Conèixer i saber utilitzar convenientment la bibliografia pertinent, entesa com a recurs que permet ampliar els coneixements proporcionats a l'aula i, quan sigui necessari, trobar informació. Determinats recursos electrònics poden complementar eficaçment tot el procés.
- 4- Adquirir i dominar progressivament el lèxic específic, que permeti la correcta lectura i descripció d'una obra, una tipologia o un tema iconogràfic.
- 5- Desmuntar falsos mites i interpretacions errònies sobre aquesta època i les seves manifestacions artístiques, en bona mesura derivats del pes d'una determinada tradició historiogràfica pretèrita i del desconeixement de la molta bibliografia científica que en permet un coneixement objectiu i actualitzat.

Observacions diverses:

(Les següents indicacions tenen per objectiu evitar malentesos, facilitar la tasca docent del professor i l'aprenentatge real i autònom de l'estudiant i es fan des de la més absoluta bona voluntat)

- En cap cas l'existència del Campus Virtual, o dels apunts que circulin per internet, estalvien el seguiment presencial de l'assignatura ni són cap garantia per a la seva superació. Si bé no s'exigirà l'assistència a classe (tot i que se'n farà un control), es dóna per entès que, en l'ensenyament de tipus presencial, tal assistència és necessària per a l'obtenció d'uns apunts propis i fiables, per a la correcta comprensió dels temes i per a la participació en les activitats que s'hi realitzin. És, per tant, absoluta i exclusiva responsabilitat de l'alumne la manca de coneixements que es derivin de no seguir el curs presencialment.

- La informació al marge del temari (lectures, tasques, activitats programades) es donarà a l'aula i/o a través del Campus Virtual. El correu electrònic només s'utilitzarà quan així s'acordi entre ambdues parts. Les consultes d'interès general (dubtes respecte a l'assignatura, etc) es poden fer a classe, i les relatives al treball personal, en l'horari d'atenció al despatx. Per tant, doncs, no es respondran els correus electrònics que no hagin estat acordats.

- Per respecte al conjunt d'usuaris de l'aula (professor o estudiants) es demana que, si s'hi assisteix, sigui per seguir-ne les activitats que s'hi facin. Per totes les altres hi ha espais més adequats. Un cop començada la classe es prega de no entrar a l'aula per tal d'evitar interrupcions i molèsties a la resta de persones.

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència CE1. (CE: competències específiques ...)

Resultats d'aprenentatge

Ser capaç de reconèixer i analitzar la imatge artística del període estudiat des de diferents perspectives (formal, iconogràfica i les que tinguin a veure amb el procés creatiu i la recepció de l'obra) tot aplicant els continguts teòrics de l'assignatura:

1- Sabent identificar imatges i situar-les en el seu context artístic, tot reconeixent-ne les tipologies, significats i procediments artístics.

2- Sabent descriure i interpretar l'objecte artístic amb un llenguatge propi de la disciplina.

S'avaluarà a l'examen mitjançant la identificació i/o el comentari d'imatges.

CompetènciaCE7.

Resultats d'aprenentatge

Interpretar l'obra d'art en el context en el qual es va gestar i relacionar-la amb altres formes d'expressió cultural

1- Relacionant les imatges artístiques amb altres fenòmens històrics i culturals de l'època.

2- Essent capaç d'inserir les obres i períodes tractats en el panorama artístic general (precedents, influències anteriors i posteriors...).

S'avaluarà a l'examen a partir de la interpretació que faci l'estudiant de les imatges que es proposin.

Competència CT2. (CT: competències transversals)

Resultats d'aprenentatge

Desenvolupament d'estratègies de treball autònom:

1- Capacitat d'exposar amb eficàcia els coneixements tant oralment com per escrit, tot aplicant adequadament la terminologia específica.

2- Habilitat en la tria de lectures i en la seva aplicació en les diverses tasques que es realitzin.

3- Adquisició de la capacitat de fer una lectura tan diversa com sigui possible de les obres.

S'avaluarà en qualsevol exercici.

Competència CG3. (CGU: competències generals UAB, si no estan incloses a les CT)

6.- Continguts de l'assignatura

TEMARI

1.- Introducció general. Plantejament de l'assignatura. Abast i periodització. Recursos bibliogràfics i electrònics. Art antic o art medieval? *Interpretatio christiana*: manteniment i transformació de l'herència romana. Llocs sants i relíquies com a motors de la creació artística.

2.- Els fonaments paleocristians. El primer art cristià, un art romà. L'impuls constantinià. Tipologies arquitectòniques i programes iconogràfics.

3.- L'època de les invasions. Disgregació de l'imperi romà d'Occident. Itàlia: ostrogots i bizantins a Ravenna. Hispania visigoda: arquitectura i escultura; reflexos d'una miniatura; orfèbreria. Illes Britàniques: el monacat irlandès; relacions amb el continent. Il·lustració de manuscrits.

4.- Art carolingi. Església i imperi; ideari de *renovatio*. La "nova Roma": el conjunt palatí d'Aquisgrà i la cort de Carlemany. El monestir benedictí: plànol de Sankt Gallen. Espais de culte: el model paleocristià; bipolarització dels temples. El *Westwerk*. Il·lustració de manuscrits, entre la cultura clàssica i la reforma litúrgica: escoles i obres.

5.- La Península Ibèrica els segles IX-X. Art asturià del segle IX, un art de patrocini reial. Segle X: mossàrabs i repoblació; art dels monestirs. Els *Beatus*. La Marca Hispànica. Al-Andalus: art hispanomusulmà fins l'any mil. De l'emirat al califat. Mesquita de Córdoba.

6.- "El segle de l'any mil". Art de l'imperi otònida: formes artístiques d'un ideari polític. Els emperadors germànics i la imatge del poder. Alts eclesiàstics com a patrons artístics: Bernward a Hildesheim. Art anglo-saxó. Il·lustració de manuscrits i eborària. Cap al romànic.

7.- Metodologia docent i activitats formatives

Metodologia docent

En les sessions presencials a l'aula es desenvoluparà el temari a nivell teòric en format de classe magistral, amb el complement pràctic de projeccions en power-point, lectura de textos o utilització puntual d'algun recurs electrònic. S'indicaran lectures que calgui fer i se n'aconsellaran d'altres.

Seràn ben vingudes les intervencions per part dels estudiants, en forma de preguntes, comentaris o aportació d'informació complementària i que puguin generar un debat o portar cap a altres aspectes relacionats amb el temari.

S'utilitzarà el Campus Virtual per a proporcionar llistats bibliogràfics, enllaços i altre material que es consideri oportú, així com per avisar d'incidències que puguin afectar l'assignatura.

La tutorització es reserva a dubtes específics i particulars, deixant els d'interès col·lectiu per a les intervencions a l'aula.

Activitats supervisades

a) Seminaris

És evident que la brevetat del calendari impedeix fer altres activitats que no siguin les sessions destinades a seguir el programa. Es farà, doncs, un únic seminari relacionat amb el tema sobre el qual es faci el treball de curs.

b) Treball/dossier de curs

Es plantejarà un treball que suposi un complement i acompanyament de l'assignatura, d'extensió limitada en la seva forma final però d'execució dilatada al llarg del curs, que impliqui la cerca i utilització de bibliografia i imatges que aportin la informació requerida per a l'elaboració progressiva del resultat que calgui lliurar.

El tema estarà relacionat amb el del Seminari.

El treball s'elaborarà en equip (probablement format per 4 persones) sense excepció.

Els resultats es lliuraran en la data que s'especificarà oportunament (en tot cas, durant el darrer quart del quadrimestre) en format imprès. Si el calendari lectiu ho permet, es destinaran una o més sessions a la posada en comú i debat en el tram final del curs.

L'estructura, calendari i metodologia del treball –així com les condicions relatives al seu lliurament– seran detalladament explicades en una sessió pràctica a l'aula i es penjaran al Campus Virtual.

c) Altres

* La realització i naturalesa d'altres activitats supervisades dependrà del nombre d'alumnes per grup. Si el nombre és elevat i aquestes activitats no han de resultar viables i profitoses, no es duran a terme. En cas que resulti convenient realitzar-les, es comunicaran a classe amb prou temps i també se'n donaran els detalls oportuns. En tot cas serien serien:

-Sessions de comentaris d'imatges i textos a l'aula.

- Elaboració d'una ressenya en el cas que durant el curs hi hagués alguna exposició, conferència o altra activitat de contingut relacionat amb l'assignatura.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Docència a l'aula (impartició del temari)		Els especificats en l'apartat 5

Supervisades

Seminari		Els especificats en l'apartat 5
Treball/dossier de curs		Els especificats en l'apartat 5

Autònomes

Seguiment i estudi personals del temari (lectures, cerca de material) És important, com a procés d'aprenentatge, que l'estudiant vagi reunint el seu material d'estudi (tant pel que fa a textos com a imatges) a partir dels apunts presos a l'aula i dels recursos bibliogràfics i electrònics. En cap cas s'admet la realització de fotografies o gravacions a l'aula.		Els especificats en l'apartat 5
Preparació i elaboració del material a lliurar (treballs, ressenyes...)		Els especificats en l'apartat 5

8.- Avaluació

L'avaluació es farà a partir d'una prova escrita i d'un treball/dossier de curs:

1 - Prova escrita (examen), consistent en tres blocs d'extensió variable (s'especificaran més detalls a través del Campus Virtual cap a finals del quadrimestre):

- a) Identificació d'imatges amb la corresponent informació essencial.
- b) Explicació d'una obra a partir de les imatges que es proposin.
- c) Pregunta relacionada amb alguna de les activitats supervisades que s'hagin fet (seminari, treball/dossier o eventual ressenya) i/o pregunta teòrica.

La puntuació de l'examen representarà un 75% de la nota final.

* L'examen es farà el darrer dia d'activitat docent del quadrimestre

2 - Treball/dossier

Vegeu l'apartat 7b

No s'acceptaran treballs individuals ni realitzats espontàniament al marge dels criteris establerts.

La puntuació del treball representarà un 25% de la nota final.

La reavaluació no és, en cap cas, una segona convocatòria. Només es farà un examen per persona, durant el període lectiu. Si per motius justificats (que s'hauran d'acreditar) no s'ha pogut fer l'examen en el seu dia, es podrà fer el dia que la Facultat hagi fixat per a la reavaluació.

Criteris d'avaluació

En termes generals, es valorarà el grau d'assimilació de la matèria a partir de la consecució dels objectius especificats en l'apartat 4 (objectius 1-5)

En les proves escrites (del tipus que sigui) es valorarà l'adequació a l'enunciat, la claredat expositiva, la capacitat de síntesi i la precisió en l'ús del llenguatge específic i en les dades. Els aspectes formals (redacció i ortografia correctes) seran igualment tinguts en compte, de manera que una prova escrita mal redactada o amb faltes d'ortografia no s'aprovarà, independentment del seu contingut.

Si hi havia lectures a fer relacionades amb els enunciats de les proves escrites, el seu aprofitament s'hi ha de veure reflectit. Altrament l'exercici pot qualificar-se negativament.

El plagiat, en qualsevol de les seves formes, implica el suspens (0/10) de qualsevol exercici. Sempre que s'usi material aliè (publicat o inèdit) se n'ha de precisar la font, seguint els criteris correctes de citació.

Quan se citi bibliografia (o altres recursos utilitzats), s'ha de fer de forma homogènia i d'acord amb criteris científics (i en un format adequat, que s'indicarà a través del campus virtual –*Criteris de citació bibliogràfica*–), fent constar autor, títol, lloc i data d'edició. Quan es citi textualment o es faci referència a aportacions concretes d'una obra és indispensable citar la paginació exacta.

Qualificació final

* La qualificació final serà el resultat de la suma del 75% de la nota obtinguda en l'examen i el 25% de la nota obtinguda en el treball.

* L'assignatura només s'aprovarà amb una puntuació igual o superior a 5 punts sobre 10 i havent realitzat totes les proves que s'hagin sol·licitat.

* La qualificació de "no presentat" es posarà quan no s'hagi realitzat la totalitat de les proves avaluables i cap de les realitzades estigui suspesa.

- * Si un o més resultats avaluables són suspesos, la qualificació serà de "Suspès".
- * No es faran excepcions en els sistemes ni en els criteris d'avaluació.

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

HORES

RESULTATS D'APRENTATGE

9- Bibliografia i enllaços web

Selecció bibliogràfica (obres generals)

(* es proporcionarà a través del campus virtual el llistat complet de la bibliografia per a l'assignatura)

Enciclopedia dell'Arte Medievale, 12 vols., Roma 1991-2002.

The Grove Encyclopedia of Medieval Art and Architecture, C. HOURIHANE (ed.), 6 vols., Oxford University Press, Oxford 2012 (accessible també on-line via subscripció)

CAILLET, Jean-Pierre (dir), *L'Art du Moyen Age. Occident. Byzance. Islam*, Reunion des musées nationaux / Gallimard, París 1995.

GARCIA MARSILLA, Juan Vicente, *Història de l'Art Medieval*, Publicacions de la Universitat de València, 2004.

BANGO, Isidro G. / ABAD, Concepción, *Arte Medieval I*, Historia 16 (col. Conocer el Arte, 4), Madrid 1996.

NEES, Lawrence, *Early Medieval Art*, Oxford History of Art, Oxford University Press 2001.

MATHEWS, Thomas F., *The Clash of Gods. A Reinterpretation of Early Christian Art*, Princeton University Press, 1993. Ed. corregida i augmentada, 1999.

KRAUTHEIMER, Richard, *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Cátedra ("Manuales Arte"), Madrid 1984 [ed. or. anglesa a 'The Pelican History of Art' 1965].

LOWDEN, John, *Early christian and Byzantine Art*, Phaidon (Art & Ideas), Londres 1997.

KRAUTHEIMER, Richard, *Introduction à une «iconographie de l'architecture médiévale»*, Gérard Monfort, París 1993 [publicat originalment com a article al *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, V (1942), p. 1-33].

BELTING, Hans, *Imagen y culto. Una historia de la imagen anterior a la era del arte*, Akal, Madrid 2009 [ed. original alemanya, 1990].

YARZA LUACES, Joaquín et altri, *Arte Medieval I. Alta Edad Media y Bizancio* ("Fuentes y Documentos para la Historia del Arte" II), Gustavo Gili, Barcelona 1982.

BARRAL I ALTET, Xavier, *La alta Edad Media. De la antigüedad tardía al año mil*, Taschen (col. Arquitectura mundial), Colònia 1998.

MCCLENDON, Charles B., *The Origins of Medieval Architecture. Building in Europe 600-900 AD*, Yale University Press, New Haven – Londres 2005.

STALLEY, Roger, *Early Medieval Architecture*, Oxford History of Art, Oxford 1999.

DE BLAAUW, Sible, *Storia dell'Architettura Italiana. Da Costantino a Carlo Magno*, 2 vols., Electa, Milà 2010.

BANGO TORVISO, Isidro, *El prerrománico en Europa. De Carlomagno a los otomes*, Historia 16 ("Historia del Arte" 17), Madrid 1989.

CAILLET, Jean-Pierre, *L'art carolingien*, Flammarion (col. Tout l'art), París 2005.

RICHE, Pierre (dir.), CAILLET, Jean-Pierre; GABORIT-CHOPIN, Danielle; PALAZZO, Éric, *L'Europe de l'an mil*, Zodiaque, La Pierre-qui-Vire 2001.

BANGO TORVISO, I.G., *Arte prerrománico hispano. El arte de la España cristiana de los siglos VI al XI*, Espasa Calpe (Summa Artis, vol. VIII-II), Madrid 2001.

Recursos electrònics

(*s'aniran citant al llarg del curs altres recursos de tipus més específic)

<http://blogs.uab.cat/bhart/> (BH ART, espai virtual de la Biblioteca d'Humanitats de la UAB especialitzat en Art i Arqueologia. Compta amb enllaços molt útils; per exemple, "Recursos a internet d'Art i Arquitectura de Ramon Solé").

<http://www.metmuseum.org/home.asp> (Metropolitan, Nova York)

→ Timeline of Art History → Thematic Essays (buscar per Categories: Byzantine Art; Medieval Art; Islamic Art...)

<http://www.britishmuseum.org/> (British Museum, Londres)

→ explore → highlights / world cultures

<http://www.louvre.fr> (Louvre, París)

→ oeuvres → Collections et Départements

<http://www.sacred-destinations.com/> (imatges força bones i abundants, organitzades per països)